

Katsauksia

Miklós Zsirai †

Syyskuun 9. päivänä v. 1955 päättyi Budapestin yliopiston suomalais-ugrilaisen kielitieteen professorin MIKLÓS ZSIRAIN elämä. Surusanoma ei saapunut yllättäen, sillä hänen terveytensä tiedettiin jo pitkän aikaa olleen heikko.

Miklós Zsirai syntyi Mihályin kunnassa Sopronin komitaatissa v. 1892. Yliopistossa hän ryhtyi opiskelemaan unkaria ja suomalais-ugrilaista kielitiedettä. Täydentääkseen suomen kielen tietojaan hän saapui kesällä 1914 maahamme, mutta tämän matkan samoin kuin muutkin opinnot keskeytti odottamatta ensimmäinen maailmansota. Zsirai joutui mukaan itärintaman taisteluihin ja sitä tietä useaksi vuodeksi sotavankeuteen Siperiaan. Päästyään takaisin kotimaahan rauhantöihin hän tuli aluksi unkarin kielen ja suomalais-ugrilaisen kielitieteen opettajaksi Budapestin oppikoulun-oppettajaseminaariin, Paroni József Eötvösin kollegiumiin. V. 1932 hänet kutsuttiin Budapestin yliopistoon suomalais-ugrilaisen kielitieteen professoriksi, ja sitä virkaa hän hoiti, aluksi ylimääräisenä ja v:sta 1935 lähtien oppituolin vakinaisena haltijana, kuolemaansa asti.

Pääosa Zsirain tieteellisistä tutkimuksista kohdistui obinugrilaisiin kielisiin ostjakkiin ja voguliin. Hänen julkaisuistaan mainittakoon erikoisesti »Finnugor népnevek I. Jugria» (»Suomalais-ugrilaisia kansannimiä I. Jugria»), ilmestynyt aikakauskirja Nyelv-tudományi Közleményekin 47. ja 48. niteessä sekä myös erikseen v. 1930) sekä »Az obi-ugor igekötök»

(»Obinugrilaisen kielten verbien etuliitteet», ilmestynyt v. 1933). Edellisen kohteena on vanhoissa venäläisissä, arabialaisissa ja länsieurooppalaisissa lähteissä esiintyvä ostjakkeja ja voguleja sekä osaksi myös heidän asuma-alueitaan tarkoittava *Jugria*, *Jugra*, *Juura*, *Ugra* jne. nimi. Tekijä selvittelee ansiokkaasti mainittuun nimeen liittyviä maantieteellisiä, etnologisia ja muinaishistoriallisia kysymyksiä sekä esittää sille etymologian: nimen perimmäinen lähde on bolgariilais-turkkilainen heimonimi *onogur*, joka venäjään lainauduttuaan kehittyi *Ugra* ja *Jugra* muotoon sekä omistettiin obinugrilaisille kansoille. Jälkimmäisessä tutkimuksessa taas osoitetaan, että obinugrilaisissa kielissä yleinen verbien etuliitteiden käyttö ei perustu, niinkuin eräät ulkomaiset kielentutkijat olivat selittäneet, vieraaseen vaikutukseen, vaan on omaperäisen kehityksen tulos. Zsirain tärkeimpään tuotantoon kuuluu myös v. 1937 ilmestynyt lähes 600-sivuinen »Finnugor rokonságunk» (»Suomalais-ugrilainen sukulaisuutemme»), lähinnä meikäläistä kokoomateosta »Suomen suku» vastaava, selkeästi kirjoitettu, pirteä yleisesitys Unkarin heimokansoista.

Paitsi Zsirain omia tutkimuksia ja teoksia on meidän syytä muistaa myös hänen ansiokasta toimintaansa kielellisten aineskokoelmien julkaisemiseksi. Ensimmäistä maailmansotaa seuranneina Unkarille raskaina aikoina muodostui tieteellisten seurojen ja laitosten taloudellinen asema vaikeaksi, minkä johdosta sukukie-

listä kerättyjen aineiden julkaiseminen uhkasi tyrehtyä. Keskellä näitä vaikeuksia ilmestyi v. 1944, toisen maailmansodan parhaillaan raivotessa, Zsirain sitkeiden ponnistusten tuloksena sekä myös hänen itsensä painoon toimittamana Unkarin Tiedeakatemian kustantama vankka nidos ostjakkilaisia kansanrunoutta: »Ostjakkilaisia hősénekek. Reguly A. és Pápay J. hagyatéka. I. kötet» (Ostjakkilaisia sankarilauluja. A. Reguly'n ja J. Pápay'n jäämistöä. I nidos). Tämä lähes 500-sivuinen teos aloittaa uuden, »Reguly-kirjasto» -nimisen sarjan, jossa Zsirai suunnitteli julkaistavaksi myös myöhemmin uralilaisten kansojen keskuudesta kerätyt sekä vast-

edes kerättävät kielelliset ym. aineskokoelmat. »Ostjakkilaiden sankarilaulujen» 2. osa ilmestyi v. 1951. Zsirain tarkoituksena oli itse toimittaa painoon koko Reguly'n ostjakkilainen jäämistö sekä sen täydennykseksi julkaista erillisenä osana omat, Reguly'n alkuperäisten muistiinpanojen ja uudemman aineiston pohjalla laatimansa tekstikriittilliset, kielelliset ja asiaselitykset. Korvaamattomaksi vahingoksemme nämä suunnitelmat eivät, julkaisijan voimien ehtyessä, kuitenkaan enää päässeet toteutumaan, vaan työ jäi kesken, toisten jatkettavaksi. — Reguly'n ostjakkilaiden sankarilaulujen ilmestyminen aloitti Unkarissa uuden kauden aineskokoelmien julkaisutyössä.

Merkittävä on myös se työ, jonka Zsirai suoritti heimohengen vaalijana ja syventäjänä. Suurta intoa ja harrastusta osoittaen hän opetustyölään levitti yliopistonuorison keskuuteen suomen kielen sekä suomalaisen kulttuurin tuntemusta, herättäen niitä kohtaan voimakkaan aktiivisen mielenkiinnon. Niinpä jokainen Unkarissa käynyt on joutunut hämmästyneenä toteamaan, kuinka moni siellä on tällaisen opetustyön vaikutuksesta innostunut hankkimaan itselleen käytännöllisenkin suomen kielen taidon. Suomessa Zsirai kävi monta kertaa, ja hänen tšekäläiset tuttavansa muistavat kaipauksen tuntein, mutta samalla kiitollisina meille läheisen tieteen alan uurasta edustajaa ja maamme lämmintä ystävää.

MATTI LIIMOLA